

Sygn. akt IV KKN 344/96

W Y R O K
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 kwietnia 2001 r.

Sąd Najwyższy w Warszawie - Izba Karna na rozprawie w składzie następującym:

Przewodniczący: SSN – Dorota Rysińska (spraw.)

Sędziowie: SSN – Józef Skwierawski

SSN – Feliks Tarnowski

Protokolant – Elżbieta Brejniak

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej – Stefana Szustakiewicza

po rozpoznaniu w dniu 11 kwietnia 2001 r.

sprawy **B. K.**

oskarżonego z art. 169 d.kk i art. 176 d.kk w zw. z art. 58 d.kk i art. 10 § 2 d.kk

z powodu kasacji, wniesionej przez prokuratora

od wyroku Sądu Wojewódzkiego w K.

z dnia 12 czerwca 1996 r., sygn. IV Ka [...]

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w K.

z dnia 26 marca 1996 r., sygn. II K [...]

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K. w postępowaniu odwoławczym.

U Z A S A D N I E N I E

Wyrokiem z dnia 26 marca 1996 r. Sąd Rejonowy w K. uznał B. K. za winnego tego, że w okresie od 10 maja 1993 r. do 20 czerwca 1994 r. w K., działając w warunkach przestępstwa ciągłego, wielokrotnie dopuścił się czynów nierządnych z opóźnioną w rozwoju i przez to w znacznym stopniu pozbawioną zdolności rozpoznania ich znaczenia i pokierowania swoim postępowaniem, liczącą poniżej 15 lat E. F. w ten sposób, że obnażał się, dotykał jej narządów rodnych i w kontakcie z jej ciałem wykonywał ruchy frakcyjne, tj. za winnego przestępstwa z art. 169 d.kk i art. 176 d.kk w zw. z art. 58 d.kk w zw. z art. 10 § 2 d.kk i za czyn ten, na mocy powołanych przepisów skazał oskarżonego, zaś na podstawie art. 176 d.kk w zw. z art. 10 § 3 d.kk wymierzył mu karę jednego roku i sześciu miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie, na mocy art. 73 § 1 i 2 d.kk i art. 74 § 1 d.kk warunkowo zawiesił na okres próby czterech lat, wymierzając na mocy art. 75 § 1 d.kk karę grzywny w kwocie 400 zł.

Wyrok ten zaskarżyli zarówno obrońca oskarżonego jak i prokurator.

Obrońca, zarzucając wyrokowi obrazę przepisów postępowania, która miała wpływ na treść orzeczenia, a to art. 2 § 1 pkt 1 i 2, art. 3 § 1 i 3, art. 372 § 1 pkt 1 kpk – wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku przez uniewinnienie oskarżonego lub o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Apelacja zaś prokuratora skarżyła wyrok w części dotyczącej kary, na niekorzyść oskarżonego i zarzucając rażącą niewspółmierność kary w stosunku do wysokiego stopnia niebezpieczeństwa społecznego przypisanego oskarżonemu czynu, wносиła o zmianę wyroku przez podwyższenie kary pozbawienia wolności do 2 lat i 6 miesięcy oraz uchylenie warunkowego zawieszenia wykonania kary.

Sąd Wojewódzki w K. wyrokiem z dnia 12 czerwca 1996 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oskarżonego B. K. uniewinnił od zarzutu oskarżenia a kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Kasację od powyższego wyroku wniósł prokurator, zaskarżając powyższy wyrok w całości – na niekorzyść oskarżonego. Zarzucił on wyrokowi rażące naruszenie przepisów prawa procesowego, mające wpływ na treść orzeczenia, a to art. 4 § 1 d.kpk w zw. z art. 2 § 1 pkt 2 d.kpk i art. 3 § 1 d.kpk oraz art. 357 d.kpk i art. 372 § 1 pkt 1 d.kpk w szczególności przez:

- poczynienie dowolnych, nie mających oparcia w materiale dowodowym ustaleń i fragmentaryczną, wybiórczą ocenę materiału dowodowego w oparciu o wyjaśnienia oskarżonego, zaświadczenie lekarza ginekologa i wyrwany z kontekstu fragment opinii biegłego seksuologa, z pominięciem całokształtu ujawnionych dowodów i ich wzajemnych relacji – co nie może stanowić samodzielnej podstawy kategoriycznych ocen i sądów
- bezzasadne odmówienie wiary zeznaniom pokrzywdzonej E. F. i jej babki J. L. oraz bezzasadne i bez podania wystarczających motywów zakwestionowanie opinii biegłych psychologów I. Z. i M. P. oraz wynikających z tych opinii wniosków, pozwalających na prawidłową ocenę zeznań małoletniej pokrzywdzonej
- zaniechanie prawidłowego, wyczerpującego wskazania w uzasadnieniu orzeczenia, dlaczego Sąd odwoławczy nie uznał dowodów przemawiających za tezą oskarżenia, a więc na niekorzyść oskarżonego.

Podnosząc powyższe zarzuty, prokurator wniósł o uchylenie wyroku Sądu Wojewódzkiego w K. i o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temuż Sądowi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Część prezentowanych w kasacji zarzutów uznać należało za zasadną. W szczególności podzielić należało stawiany wyrokowi sądu odwoławczego zarzut obrazy art. 372 § 1 pkt. 1 kpk z 1969 r. Jakkolwiek bowiem przepisem, który

zawierał wymogi odnoszące się do uzasadnienia wyroku sądu drugiej instancji była norma art. 406 § 2 d.kpk (obecnie art. 457 § 2 kpk), to nie ulega wątpliwości, iż w określonych sytuacjach pisemne motywy wyroku sądu odwoławczego nie tylko winny odnosić się do zgłoszonych w środku odwoławczym zarzutów i wniosków, ale zawierać także elementy charakterystyczne dla uzasadnienia pierwszoinstancyjnego. Dotyczy to w szczególności sytuacji, gdy sąd apelacyjny dokonuje zmiany zaskarżonego wyroku co do istoty, a zatem, kiedy dokonuje w sprawie odmiennych, stanowiących podstawę rozstrzygnięcia, ustaleń faktycznych. W takim wypadku, sąd ten obowiązany jest podać powody, dla których dokonał odmiennej, niż uczynił to sąd pierwszej instancji, oceny dowodów, przy czym obowiązek ten odnosi się wówczas do całokształtu dowodów, które dla rozstrzygnięcia są istotne, a które zostały inaczej ocenione w toku drugoinstancyjnego rozpoznania sprawy. Obowiązek ten nabiera tym większej wyrazistości, gdy się uwzględni, iż sąd odwoławczy, z natury rzeczy nie ma – tak jak sąd pierwszej instancji – bezpośredniego kontaktu z przeprowadzonymi dowodami. Przejęcie zatem na siebie przez sąd odwoławczy funkcji sądu merytorycznego przy zasadniczej zmianie rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji, pociąga za sobą oczywistą konieczność szczegółowego wskazania przesłanek odmiennego orzeczenia przez wyczerpujące odniesienie się do wszystkich faktów i dowodów zgromadzonych w sprawie i mających znaczenie dla rozstrzygnięcia. Na powinność taką Sąd Najwyższy wielokrotnie zwracał uwagę (por. m. in. wyroki : z dnia 11 marca 1993r., III KRN 21/93, OSNKW 1993, z. 5-6, poz. 34 i z dnia 15 lutego 1996 r. III KRN 197/95, Prok. I Pr. 1996, z. 9, poz. 9) i do poglądów tych należy się w tym miejscu odwołać.

Z opisywanych powyżej powinności, orzekający w niniejszej sprawie Sąd Wojewódzki w K. nie wywiązał się w sposób dostateczny, zaś wytknięty w skardze kasacyjnej charakter uchybień motywacyjnej części zaskarżonego

wyroku przekonuje, że uchybienia te mogły mieć istotny wpływ na treść rozważanego orzeczenia.

Istotą rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie było dokonanie prawidłowej oceny dowodu z zeznań małoletniej, dotkniętej niedorozwojem umysłowym, pokrzywdzonej E. F.. Sąd odwoławczy, odmiennie niż uczynił to sąd pierwszej instancji, odmówił wiary zeznaniom tego świadka. W ocenie swej odniósł się do treści konkretnych depozycji małoletniej, które, zdaniem tego sądu, zarówno podawały w wątpliwość możliwość dopuszczenia się przez oskarżonego B. K. przestępstwa, zwłaszcza w opisywanej przez pokrzywdzoną (i jej babkę, świadka J. L.) formie, jak i wskazał na przyczyny, dla których małoletnia mogła składać zeznania związane z seksualnym tłem, będących przedmiotem rozpoznania czynów. Istotnie, dokonanie analizy zeznań pokrzywdzonej pod kątem treści, jakie zeznania te zawierały było niezbędne, zwłaszcza w związku z treścią stawianych w apelacji obrońcy oskarżonego zarzutów oraz wobec faktu, iż sąd pierwszej instancji praktycznie od oceny takiej się uchylił, bazując w niej przede wszystkim na opiniach biegłych psychologów, którzy wyrazili stanowisko, że zeznania pokrzywdzonej mogą stanowić pełnowartościowy materiał dowodowy. Powyższe nie zmienia jednak faktu, iż skoro sąd odwoławczy doszedł do odmiennych, niż sąd pierwszej instancji wniosków w przedmiocie wiarygodności zeznań pokrzywdzonej, jego obowiązkiem było nie tylko zaakcentowanie tych okoliczności i dowodów, które, zdaniem tego sądu, przemawiały za trafnością przyjętego przez siebie stanowiska, ale również odniesienie się do tych, które świadczyły za stanowiskiem przeciwnym; ocena ta winna przy tym wskazywać powody, dla których sąd ten dowodów przeciwnych nie przyjął, choć legły one u podstaw rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji. W szczególności więc zauważyć należało, iż Sąd Wojewódzki jedynie dokonał krytyki opinii biegłej psycholog I. Z., która przeprowadzała czynności w toku postępowania przygotowawczego, natomiast całkowicie pominął milczeniem treść opinii biegłego psychologa

M. P., który uczestniczył w przesłuchaniu pokrzywdzonej przez Sąd Rejonowy i który – poza wnioskami wynikającymi z badań specjalistycznych – zaprezentował swe spostrzeżenia dotyczące zachowania małoletniej w trakcie składania zeznań, w tym również wynikające z bezpośredniego jej kontaktu z obecnym wówczas oskarżonym. Uchylenie się przez sąd odwoławczy od zaprezentowania swej oceny w przedmiocie pozytywnej opinii tego biegłego na temat wartości dowodowej zeznań E. F. stanowiło poważne uchybienie normie art.372 §1 pkt. 1 d.kpk , tym bardziej rażące, że w ten sposób Sąd Wojewódzki zbagatelizował jednocześnie znaczenie, jakie dla rozstrzygania ma zasada bezpośredniości. Fakt, iż realizacja tej zasady – z natury rzeczy – doznaje w postępowaniu odwoławczym ograniczenia, stawia przecież tym większe wymagania wobec sposobu analizowania istotnych dla rozstrzygnięcia dowodów, z którymi sąd odwoławczy nie miał bezpośredniego kontaktu. W tym kontekście nie sposób więc również pominąć, że przy dokonywaniu własnej oceny zeznań pokrzywdzonej Sąd Wojewódzki także posiłkował się opinią specjalistyczną, jednakże dowód ten – w postaci, dotyczącej osoby oskarżonego, opinii biegłego seksuologa – nie odnosił się, co oczywiste, do wszystkich kwestii istotnych dla prawidłowej oceny zeznań pokrzywdzonej. Nie dyskredytując zatem w żadnej mierze wniosków płynących z opinii biegłego seksuologa co do wątpliwej treści depozycji małoletniej (i jej babki), opisujących sposób przestępnego działania oskarżonego, stwierdzić należało, iż skonfrontowanie tych wniosków, podobnie jak i innych wynikających z zeznań pokrzywdzonej okoliczności, do których – jako podających w wątpliwość ich wartość obciążającą oskarżonego – sąd odwoławczy przywiązał wagę, ze specjalistycznymi opiniami psychologicznymi odnoszącymi się do osoby pokrzywdzonej, jawiło się dla prowadzonej analizy jako oczywiście niezbędne. Brak w omawianym zakresie stanowiska sądu odwoławczego przesądza ocenę, iż rozstrzygnięcie tego sądu nie poddaje się kontroli kasacyjnej w zakresie pozostałych zarzutów zgłoszonych we wniesionej skardze.

Przedstawione powyżej uchybienia w zakresie motywacyjnej części zaskarżonego kasacją wyroku stanowiły o konieczności jego uchylenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym. Wydaje się jednak, iż rozstrzygający ponownie sprawę sąd ma możliwość naprawienia powstałego uchybienia jedynie po uprzednim rozważeniu ewentualności odebrania uzupełniających opinii specjalistycznych, o których mowa była wyżej. Winien zatem sąd rozważyć, czy we własnym zakresie zdoła ocenić i rozstrzygnąć sprzeczności, jakie rysują się między opinią biegłego seksuologa i biegłych psychologów (o ile mają one rzeczywisty charakter) oraz czy zdoła dokonać rzetelnej oceny opinii psychologicznych na temat wartości dowodowej zeznań pokrzywdzonej bez uzupełniającego ich przesłuchania na konkretne, wynikające z treści tych zeznań okoliczności. W każdym jednak razie, niezależnie od sposobu rozstrzygnięcia sprawy, stanowisko swoje sąd odwoławczy winien uzasadnić w sposób czyniący zadość wymogom prawa procesowego.

Przewodniczący: SSN (Dorota Rysińska)

Sędziowie: SN (Józef Skwierawski)

SN (Feliks Tarnowski)